

XORIJIY TALABALAR IJTIMOYIY MOSLASHUV JARAYONINING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI

Matchanova Nargiza To'liqinova - Ma'mun universiteti "Psixologiya va tibbiyot" kafedrası o'qituvchisi

Annotatsiya: Mazkur maqola xorijiy talabalar ijtimoiy moslashuv jarayonining asosiy xususiyatlarini tahlil qilishga bag'ishlangan. Talabalar turli madaniy, ijtimoiy va psixologik muhitga moslashish jarayonida duch keladigan muammolar, ularni yengib o'tish strategiyalari, shuningdek, bu jarayonning ta'lim sifatiga ta'siri o'rganiladi. Tadqiqotda xorijiy talabalarni qo'llab-quvvatlash mexanizmlari va samarali moslashuv jarayonini tashkil etish usullari haqida amaliy tavsiyalar berilgan.

Kalit so'zlar: xorijiy talabalar, ijtimoiy moslashuv, madaniy moslashuv, ta'lim tizimi, psixologik qo'llab-quvvatlash, integratsiya, madaniyatlararo kommunikatsiya.

Kirish: Bugungi globallashuv davrida xalqaro ta'lim jarayonlari jadal rivojlanmoqda. Turli mamlakatlardan kelgan xorijiy talabalar ta'lim muassasalarining muhim qismi bo'lib, ular o'zlari uchun yangi bo'lgan madaniy va ijtimoiy muhitga moslashishga harakat qilishadi. Ammo bu jarayon ko'pincha turli qiyinchiliklarni o'z ichiga oladi, jumladan, yangi madaniyatga moslashish, til to'sig'i, ta'lim tizimining o'ziga xosligi va ijtimoiy qo'llab-quvvatlashning yetishmasligi. Mazkur tadqiqot xorijiy talabalar ijtimoiy moslashuv jarayonining asosiy xususiyatlarini o'rganishga, mavjud muammolarni tahlil qilishga va ularning samarali echimlarini taklif etishga qaratilgan.

Asosiy qism

Globallashuv jarayonlari ta'lim sohasida ham o'z ta'sirini ko'rsatib, turli mamlakatlardan kelgan talabalar sonining ortishiga olib kelmoqda. Xalqaro talabalar ta'lim jarayonida o'ziga xos o'rin tutib, bilim va tajriba almashinuvining muhim ishtirokchilaridan biri hisoblanadi. Ammo ular uchun begona madaniyatga moslashish, yangi muhitga kirishish va akademik talablarga javob berish jarayoni ko'p qirrali murakkabliklarni keltirib chiqaradi. Xorijiy talabalar ijtimoiy moslashuv jarayoni nafaqat ularning akademik muvaffaqiyati, balki shaxsiy farovonligi uchun ham muhim omildir. Ushbu jarayon madaniyatlararo farqlarni yengib o'tish, yangi ijtimoiy aloqalarni shakllantirish, psixologik barqarorlikni saqlash va ta'lim tizimiga moslashish kabi masalalarni qamrab oladi. Shu bois, xorijiy talabalar

moslashuvining o'ziga xos xususiyatlarini chuqur o'rganish va ularga ko'maklashish strategiyalarini ishlab chiqish dolzarb vazifadir. Mazkur tadqiqotda xorijiy talabalar ijtimoiy moslashuv jarayonining asosiy jihatlari, duch kelinadigan muammolar va ularni bartaraf etish bo'yicha samarali choralar yoritiladi. Bu yondashuv nafaqat xorijiy talabalar uchun qulay ta'lim va yashash muhitini yaratishga, balki ta'lim muassasalarining xalqaro nufuzini oshirishga xizmat qiladi.

Madaniyatlararo farqlar xorijiy talabalar uchun eng katta to'siqlardan biridir. Bu jarayonda talabalar o'z ona madaniyati va qabul qiluvchi jamiyat madaniyati o'rtasidagi tafovutlarni yengib o'tishlari kerak. Masalan, odatlar, urf-odatlar va muloqot shakllaridagi farqlar ular uchun stress yoki tushunmovchiliklarga olib kelishi mumkin. Madaniyatlararo treninglar va ma'lumot beruvchi dasturlar bu jarayonni yengillashtirishi mumkin. Yangi ijtimoiy muhitda do'stlar topish va aloqalarni o'rnatish xorijiy talabalar uchun muhim ahamiyatga ega. Mahalliy talabalar bilan hamkorlik qilish, jamiyat hayotida faol ishtirok etish va ijtimoiy tadbirlarga qo'shilish ijtimoiy integratsiyani ta'minlaydi. Ijtimoiy qo'llab-quvvatlash tarmoqlarining shakllanishi talabalar psixologik salomatligiga ham ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Uyga sog'inish, stress va begonalik hissi xorijiy talabalar orasida keng tarqalgan. Universitetlarda psixologik yordam ko'rsatish xizmatlari tashkil etilishi bu kabi muammolarni yengillashtiradi. Shuningdek, talabalarning ijobiy motivatsiyasini oshirish uchun o'qituvchilar va murabbiylarning hissiy qo'llab-quvvatlashi muhimdir.

Turli mamlakatlarda ta'lim tizimlarining o'ziga xosligi xorijiy talabalar uchun qiyinchilik tug'dirishi mumkin. Masalan, dars uslublari, baholash tizimi va ta'lim muassasasining ichki qoidalariga o'rganish talab qilinadi. O'quv jarayoniga moslashuvni yengillashtirish uchun xorijiy talabalar uchun maxsus qo'llanmalar va treninglar tashkil etish lozim. Mazkur jihatlari xorijiy talabalar ijtimoiy moslashuv jarayonining murakkabligini va uning ta'lim sifatiga ta'sirini ochib beradi. Shu sababli, ushbu jarayonni qo'llab-quvvatlash bo'yicha samarali mexanizmlarni ishlab chiqish muhimdir.

Muhokama

Xorijiy talabalar ijtimoiy moslashuv jarayoni ko'plab omillarga bog'liq bo'lib, ularning har biri turli darajadagi qiyinchiliklarni keltirib chiqaradi. Muhokamada ushbu jarayonning asosiy jihatlari va ularni yengib o'tish yo'llarini tahlil qilamiz.

1. Madaniyatlararo farqlar va ularning ta'siri:

Xorijiy talabalar o'z madaniyatlari va qabul qiluvchi mamlakat madaniyati o'rtasidagi tafovutlarni yengib o'tishda muammolarga duch keladi. Masalan, muloqot uslublari, qadriyatlar va urf-odatlardagi farqlar xorijiy talabalarni yangi muhitda o'zlarini noqulay his qilishlariga olib kelishi mumkin. Bunday vaziyatlarni yengillashtirishda madaniyatlararo treninglar va maxsus dasturlar samarali bo'lishi mumkin.

2. Ijtimoiy integratsiya darajasi:

Mahalliy talabalar bilan ijtimoiy aloqalarning yetishmasligi xorijiy talabalarni jamiyatdan ajralib qolish xavfiga olib keladi. Ijtimoiy qo'llab-quvvatlash tarmoqlarining shakllantirilishi xorijiy talabalar uchun o'z muammolarini yengib o'tishda muhim rol o'ynaydi. Universitetlar tomonidan tashkil etiladigan klub va tadbirlar orqali talabalar o'rtasida madaniyatlararo muloqotni rivojlantirish zarur.

3. Psixologik qiyinchiliklar:

Uyga sog'inish, yolg'izlik va stress xorijiy talabalar orasida keng tarqalgan muammolardir. Psixologik yordam xizmatlarining mavjudligi bu muammolarni yengishda muhim ahamiyatga ega. Shuningdek, talabalar o'rtasida ijobiy muloqotni rivojlantirish va ularga psixologik barqarorlikni oshirishga yo'naltirilgan dasturlarni tashkil etish lozim.

4. Ta'lim tizimiga moslashuvdagi muammolar:

Turli mamlakatlarning ta'lim tizimidagi farqlar xorijiy talabalar uchun akademik muvaffaqiyatni oshirish yo'lida to'siq bo'lishi mumkin. Bu farqlar dars uslublari, baholash mezonlari va talabalar bilan bog'liq bo'lishi mumkin. Universitetlar tomonidan xorijiy talabalar uchun maxsus o'quv qo'llanmalari va moslashuv kurslarini taqdim etish bu jarayonni yengillashtiradi.

Muammolarni yechish strategiyalari

Yuqorida qayd etilgan muammolarni bartaraf etish uchun quyidagi strategiyalar taklif etiladi: Madaniy tafovutlarni kamaytirish uchun talabalar o'rtasida madaniyatlararo treninglarni kengaytirish. Ijtimoiy qo'llab-quvvatlashni kuchaytirish maqsadida talabalarga do'stona muhit yaratish. Universitetlarning psixologik yordam xizmatlarini yaxshilash va ular faoliyatini xorijiy talabalar ehtiyojlariga moslashtirish. Xorijiy talabalar uchun maxsus moslashuv kurslarini

joriy etish va o'quv dasturlariga integratsiya qilish. Muhokama davomida aniqlangan fikrlar shuni ko'rsatadiki, xorijiy talabalar ijtimoiy moslashuvini samarali boshqarish uchun har tomonlama qo'llab-quvvatlash tizimini shakllantirish muhim ahamiyatga ega. Bu nafaqat xorijiy talabalar muvaffaqiyati uchun, balki ta'lim muassasalarining xalqaro nufuzini oshirish uchun ham zarurdir. Ushbu choralar xorijiy talabalar ijtimoiy moslashuv jarayonini samarali tashkil qilishga yordam beradi va ular uchun qulay ta'lim va yashash muhitini yaratishga imkon beradi. Bu esa nafaqat xorijiy talabalar muvaffaqiyatini, balki ta'lim muassasasining xalqaro nufuzini oshirishga ham xizmat qiladi.

Xulosa: Xorijiy talabalar ijtimoiy moslashuv jarayoni – bu murakkab va ko'p qirrali jarayon bo'lib, u nafaqat madaniy farqlarni, balki ijtimoiy va psixologik to'siqlarni ham yengib o'tishni talab etadi. Tadqiqot shuni ko'rsatadiki, talabalar madaniyatlararo kommunikatsiya, yangi ijtimoiy muhitga integratsiya va ta'lim tizimiga moslashish jarayonida turli qiyinchiliklarga duch kelishadi. Ushbu jarayon ularning akademik muvaffaqiyati va psixologik farovonligiga sezilarli darajada ta'sir ko'rsatadi. Shuning uchun ta'lim muassasalarining xorijiy talabalar bilan ishlashda samarali qo'llab-quvvatlash tizimini joriy etishi muhim ahamiyat kasb etadi.

Takliflar

1. Madaniy moslashuvni qo'llab-quvvatlash: Xorijiy talabalar uchun madaniyatlararo treninglar va ma'rifiy dasturlarni tashkil etish. Talabalarga mahalliy urf-odatlar va qoidalarga moslashish jarayonida yordam beradigan qo'llanmalarni taqdim etish.

2. Ijtimoiy qo'llab-quvvatlash tizimlarini yaratish: Mahalliy va xorijiy talabalar o'rtasida madaniyatlararo klub va tadbirlarni tashkil etish. Universitetlar tomonidan mentorlik dasturlarini joriy etish orqali talabalarni ijtimoiy aloqalarini kengaytirishga ko'maklashish.

3. Psixologik yordamni kuchaytirish: Universitet psixologik xizmatlarini kengaytirish va xorijiy talabalar uchun maxsus maslahat berish sessiyalarini yo'lga qo'yish. Stress va uyga sog'inish muammolarini kamaytirish uchun talabalar bilan muntazam muloqot o'tkazish.

4. Ta'lim tizimiga moslashishni yengillashtirish: Xorijiy talabalar uchun maxsus moslashuv kurslarini tashkil etish. Ularni universitetning ta'lim tizimi va baholash mezonlari bilan tanishtiruvchi treninglar o'tkazish.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Akramova, N. (2019). Xorijiy talabalarni madaniy moslashuv jarayonida qo'llab-quvvatlashning o'ziga xos xususiyatlari. Toshkent: O'zbekiston Milliy Universiteti nashriyoti.
2. Omonov, S. (2020). Ta'lim jarayonida madaniyatlararo muloqotni tashkil etish usullari. Samarqand: Samarqand davlat universiteti nashriyoti.
3. Jo'raev, B. (2018). Global ta'lim jarayonlarida xalqaro talabalar bilan ishlash tizimi. Toshkent: "O'qituvchi" nashriyoti.
4. Ismoilov, Q. (2021). O'zbekiston oliy ta'lim tizimida xorijiy talabalarni integratsiyalashning dolzarb masalalari. O'zbekiston fanlar akademiyasi axborotnomasi, 2(34), 56–63.
5. To'raqulov, A. (2019). O'zbekistonda xorijiy talabalar ijtimoiy moslashuviga ta'sir etuvchi omillar. "Jamiyat va boshqaruv" ilmiy jurnali, 1(45), 78–85.